

DOI: 10.51728/ZRIPF202501017C

Pregledni naučni rad

Review article

Primljeno 09.07.2025.

Eldar Ćerim, MA

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
eldar.cerim@unze.ba

KA TEORIJSKOJ I ISTRAŽIVAČKOJ ROPERSPJEKTIVI SOCIJALNE PEDAGOGIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak

Rad predstavlja uvertiru analiziranju stanja i perspektiva socijalne pedagogije u zemljama Evropske unije i Bosne i Hercegovine. S ciljem jednog konkretnijeg, jezgrovitijeg, ali i pragmatičnijeg i više informisanog zagovaranja za socijalnu pedagogiju u Bosni i Hercegovini, akumulacijom teorijskog i na praksi utemeljenog kapitala socijalne pedagogije, Bosna i Hercegovina potrebuje za stručnom praksom socijalne pedagogije. Socijalna pedagogija, ali i druge komplementarne pomagačke struke u Bosni i Hercegovini, nisu imale značajne teorijske i istraživačke pomake od kraja rata, a koje bi se nametnule kao socijalno-politički bitnima. Paradigmatska revolucija koja bi započela iz socijalne pedagogije, čini se da bi inovirala odgojno-obrazovne programe koji su nerijetko sredstvo u funkciji obespravljanja. To bi se rezonovalo i na socijalnu politiku koja negira sudjelujuće odlučivanje i prisutni kvazi model deficita koji je samo inačica medicinskog modela tretiranja osoba različitih sposobnosti u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: makroperspektiva, socijalna pedagogija, pedagogija potlačenih, pedagogija obespravljenih, pedagogija socijalnog rada

Pedagogija obespravljenih kao model socijalne pedagogije u Bosni i Hercegovini

Kako bismo izbjegli preambiciozne floskule, cilj ovog rada bi bio inovirati поближе ugao posmatranja socijalne pedagogije u Bosni i Hercegovini. Iz tog razloga danas bismo relevantnije mogli govoriti o pedagogiji socijalnog rada ili pedagogiji obespravljenih (Freire, 2002) kao modelu teorijske i istraživačke ekstroverzije socijalne pedagogije u Bosni i Hercegovini. Ovakva socijalna pedagogija bi se trebala baviti rizičnim i poremećajima u ponašanju, ali i spektrom korelacijskih fenomena mapiranim preventivskim obručem univerzalne, selektivne i indicirane prevencije. Oslobođenje je stoga porođaj, i to bolan, rekao je Freire (1968:49) u kontekstu izrađanja bilo kakve promjene načina posmatranja. Uzimajući to u obzir, dvodecenijski studijski programi socijalne pedagogije u Bosni i Hercegovini izobrazovali su čini se kadar koji će kvalitet i kulturu življenja unaprijeđivati daleko od svoje domovine. Sam rad je nastao kao dodatak naporima, i iz motivacije za jezgrovitijeem shvatanju šire, ali i uže, uloge socijalne pedagogije u kontekstu bosanskohercegovačkog društva i potencijalnog oslobođenja istoga od instruiranih odgojno-obrazovnih programa u funkciji stvaranja društvene filozofije obespravljenja. U nadi za postizanjem razumljivije odrednice socijalne pedagogije, postavlja se pitanje koliko je i šta je bitnije razumjeti: korisnike, predmet ili same pripadajuće stručnjake. Čini se da studenti i diplomanti socijalne pedagogije nerijetko nisu sigurni koja definicija ili odrednica socijalne pedagogije bi važila za kontekst Bosne i Hercegovine (Ćerim i sar., 2023). Vjerovatno bi razlog za pluralističko definisanje socijalne pedagogije iz konteksta Njemačke tradicije moglo biti posljedicom kapacitiranosti i postojanjem više od 100 visokoškolskih ustanova u kojima se vrši izobrazba socijalnih pedagoga u Njemačkoj. Može li socijalna pedagogije u Bosni i Hercegovini zamjeniti opće-pedagogijska nastojanja i na koji način je to moguće uraditi? Koliko je socijalna pedagogija kapacitirana realizirati oslobađanje društva u Bosni i Hercegovini? Neizmjereno bi bitno bilo sada, dvije decenije nakon konceptualizacije socijalne pedagogije, imati i temeljnih termina socijalne pedagogije, ako su se za to stvorile pretpostavke u Bosni i Hercegovini. Je li uopće socijalna

pedagogija razvila svoje koncepte i termine ili je ostala na opravdavanju svoga eklekticizma? Možemo li reći da istraživači i stručnjaci svoju apatiju pravdaju eklekticismom i uvjeravanjem da nam je sve sada poznato? Sve su ovo makroperspektivistička pitanja, koja bi trebala biti egzistencijalno bitna u razumijevanju i analiziranju teorijske i istraživačke perspektive socijalne pedagogije. Gore pomenutim aspiracijama u nastavku će, potencijalni model socijalne pedagogije koja bi pozicionirala sociopedagoška nastojanja uklopljena u pedagogiju obespravljenih ili pak pedagogiju socijalnog rada, biti diskutovano u začecu. U Hrvatskoj su primjetna nastojanja bavljenjem ponašanjem kao općeg modela socijalne pedagogije izmičući poremećajima u ponašanju. Vjerovatno su edukacijsko-rehabilitacijski nakloni tome motivisani, međutim šta je sa kritičko-emancipacijskom socijalnom pedagogijom na islamskim pedagoškim fakultetima u Bosni i Hercegovini? Ukoliko uzmemu premisu da je socijalna pedagogija ponajviše usmjerena ka metodama koje su u nastajanju i koje se identificiraju tokom rada sa korisnicima, osvještavanje i dijalog kojeg Freire spominje mogu biti dobar temelj modela socijalne pedagogije koja bi bila prepoznatljiva kao pedagogija socijalnog rada. Iako socijalni pedagog nerijetko treba biti sveznadarski majstor, neophodan bitan temelj generalističkog pristupa bi bio razdvajanje stručnosti od laicizma. To bi u krajnjem ishodu pomoglo socijalnim pedagozima, ali i društvu u kojem djeluju da razumiju i bolje koriste, ali i praktikuju socijalnu pedagogiju. U nastavku teksta će biti riječi o socijalnog pedagogiji, tradiciji i konceptu, ali i anti-internističkim nastojanjima socijalne pedagogije u pomagačkom radu.

Tradicija nasuprot koncepta socijalne pedagogije

Socijalna pedagogija, kao tradicija mišljenja i djelovanja, svoje korijene vuče iz prošlosti, daleko prije nego što je sam pojam socijalna pedagogija zaživio kao formalni koncept. Pioniri ove perspektive poput Johann Amos Comeniusa, Johann Heinrich Pestalozzija, Friedricha Fröbela, te brojnih drugih, ostavili su dubok pečat na razvoj sociopedagoške misli. Važni događaji koji su oblikovali početak socijalne pedagogije uključuju objavljivanje Diesterwegovog priručnika za obrazovanje njemačkih učitelja

1850. godine, koji je postavio temelje za shvaćanje socijalne pedagogije kao obrazovne akcije usmjerene na pomoć siromašnima u društvu. Industrijalizacija i Weimarsko doba također su imali značajan utjecaj na razvoj socijalne pedagogije, te bavljenjem društvenim problemima dajući im pedagoške implikacije i rješenja. Paul Natorp je 1899. godine postavio temelje znanstvenog bavljenja socijalnom pedagogijom svojim radom *Socijalna pedagogija: Teorija oblikovanja odgoja na osnovi zajednice*. Imenovanje Christiana Jaspersa Klumkera za profesora socijalnog rada i socijalne pedagogije na Univerzitetu u Frankfurtu te koncept Dobrobit za mladež Hermana Nohla dodatno su obogatili razvoj socijalne pedagogije kao komplementarne znanosti (Marburger, 1987:11, Schmidt, 1981, prema Uhlendorff, 2012). Nakon Drugog svjetskog rata, razvoj socijalne pedagogije usmjeren je na posebno odgojno područje kao odgovor na specifične izazove savremenog društva. Posebna pažnja posvećena je odgoju za moralno ponašanje, koje se razumijeva kao zadaća svake pedagogije. Raznolika teorijska polazišta obogaćuju socijalnu pedagogiju. Pedagoško, obrazovno i društveno-teorijsko polazište prema Klausu Mollenhaueru i Michaelu Winkleru teorijski su temelji koji omogućuju djeci i mladima stjecanje znanja i obrazovanja. Teorijsko polazište koje kreće od kategorija svakodnevice i životnog svijeta, kako ga posmatra Hans Thiersch, fokusira se na svakodnevne životne situacije, subjektivna iskustva i načine gledanja klijenata. Teorem svladavanja života, prema Lotharu Böhnischu, pruža podršku u obrazovnim procesima, naglašavajući coping strategije i principe životnog stanja. Polazište iz teorija o profesiji i usluzi, prema Berndu Deweu i Hansu-Uweu Ottou, usmjereno je na pružanje usluga i modernu profesionalnost izraženu u specifičnoj kvaliteti sociopedagoške prakse. Glasovita standardna definicija socijalne pedagogije, prema Gertrudi Bäumer, ističe da socijalna pedagogija ne označava princip kojem bi bila podređena cjelokupna pedagogija, već predstavlja segment odgojnih procesa koji nije obuhvaćen ni školom ni obitelji (Niemeyer, 1999, prema Previšić i Prgomet, 2007). Tokom 20. stoljeća, razvili su se različiti pravci i teorije socijalne pedagogije, reflektirajući dinamične društvene i obrazovne kontekste vremena. U literaturi se za klasificiranje postojećih teorija i koncepata često koriste kriteriji koji uključuju pripadnost određenoj paradigmi,

različite pristupe te orijentaciju prema zastupnicima dotične teorije (Hamburger, 2003; Engelke, 2002, prema Previšić i Prgomet, 2007). Jedan od značajnih pravaca jeste duhovno-znanstvena socijalna pedagogija, koja svoje korijene vuče od predstavnika Hermana Nohla. Ovaj koncept naglašava odgojnu teoriju i praksu kao društvenu zadaću, težeći, ne samo obrazovanju, već i razvoju identiteta mladih ljudi. Njezina uloga često se shvaća kao nadopuna ili čak zamjena za obiteljski odgoj. Nasuprot duhovno-znanstvenoj socijalnoj pedagogiji, razvio se pravac kritičko-emancipacijske socijalne pedagogije, čiji su glavni predstavnici Klaus Mollenhauer i Hermann Giesecke. Ovaj pravac polazi od kritike prethodnih teorija koje su često zanemarivale konkretne životne uvjete djece i mladih. Umjesto pasivne intervencije, kritičko-emancipacijska socijalna pedagogija teži promjeni društvenih odnosa koji ometaju optimalan razvoj pojedinca, stvarajući temelje za znanstvenu analizu postojećih društvenih stratuma. Pružajući drugačiju perspektivu, socijalna pedagogija usmjerena na svakodnevnicu, koju je definirao Hans Thiersch, naglašava važnost životne stvarnosti štićenika kao središnje kategorije. Umjesto apstraktnog shvaćanja znanosti, Thierschov pristup promiče poštivanje i pregovaranje u oblikovanju svakodnevnih iskustava, pomažući tako stvaranju svakodnevnih obrazaca suočavanja u borbi za uspješnu svakodnevnicu. U savremenim teorijskim pristupima socijalnoj pedagogiji, Klaus Mollenhauer i Hans Thiersch zauzimaju značajno mjesto. Mollenhauer zagovara socijalnu pedagogiju kao granu pedagogije, pridružujući se kritičkoj teoriji kako bi naglasio potrebu za promjenom društvenih struktura. Thierschov pristup ističe širu i integrativniju perspektivu socijalne pedagogije, uzimajući u obzir pluralnost životnih situacija i potrebu za socijalnom pravednošću.

Socijalna pedagogija kontinuirano traga za svojim identitetom, koji se sagledava kroz tri sistema: sistem depriviligiranih osoba, njihovih skupina i njihovog socijalnog prostora; sistem predmeta socijalne pedagogije; te sistem socijalnih pedagoga. Ovi sistemi zajedno tvore temeljnu strukturu ove discipline (Uzelac, 1999). Od sistema su izvedeni ključni temelji struke socijalne pedagogije (Tabela 1.).

Tabela 1. *Identetite socijalne pedagogije kroz predmet socijalne pedagogije (Temelji identiteta struke)*

1. sistem depriviligo- vanih pojedinaca, skupina i njihovog socijalnog prostora u kojima je smješten predmet socijalne pedagogije	2. sistem predmeta socijalne pedagogije	3. sistem socijalnih pedagoga
U počecima je to bilo gotovo cjelokupno materijalno i socijalno ugroženo stanovništvo. Tokom 60-ih godina artikulacija na segment populacije koja se prepoznaje pod pojmom <i>osobe s poremećajima u ponašanju</i> . Otvaraju se pitanja terminološke i pojmovne dimenzioniranosti populacije, kao i obuhvaćenost populacije osoba s poremećajima u ponašanju.	Osobe s poremećajima u ponašanju nisu predmet interesa samo socijalne pedagogije, svaka temeljom svoga posebnog predmeta, stoga šta je u tome smislu predmet socijalne pedagogije? Socijalna pedagogija je stručna i/ili znanstvena disciplina o odgoju osoba s poremećajima u socijalnom ponašanju. Ključno je pitanje atributa bez kojih predmet ne bi bio ni u potpunosti, ni precizno određen. Socijalni je pedagog istovremeno okrenut kako prema osobi s poremećajima u ponašanju tako i prema pripadajućem joj socijalnom prostoru. Pojavljuje se potreba za boljim poznavanjem zakonitosti	Postojanje i djelovanje stručnjaka i znanstvenika kao nositelja funkcija stručne i znanstvene discipline govori o dimenzijama realnog, društveno priznatog i javno verificiranog identiteta struke odnosno znanosti. Izdvaja se važnost tradicije i postojanost u formiranju stručnjaka i znanstvenika pojedinog profila, tržišna potražnja i stručna i znanstvena javna reprodukcija. Za potpunije ocrtavanje identiteta jedne discipline izuzetno je značajna mogućnost znanstvenog rada, kao i postojanje institucija u okviru koje je moguće takav rad organizirati. Za identitet profesije iznimno je važno i profesionalno udruženje,

	<i>susjednih</i> disciplina, ali i njihovom transformacijom u specifično područje dotične discipline.	te posebno njegov profesionalni kodeks.
--	---	---

Odnos između sociopedagoške teorije i prakse, kao i samo koncipiranje socijalne pedagogije, može se posmatrati sa različitih znanstvenih polazišta, što je važno i za identitet socijalne pedagogije. Najznačajnije je pitanje do koje mjere teorija postavlja kriterije i standarde praksi, odnosno do koje mjere pokušava samo razumjeti praksu. Funkcionalna sociopedagoška praksa podređena je mjestu i vremenu te razvoju teorije i istraživanja, te je osjetljiva na ideološke i političke interese u društvu. Savremena socijalna pedagogija proučava teoriju i praksu socijalnog rada i drugih socijalnih profesija, integrirajući elemente znanstvenosti, obrazovanja i prakse. Međutim, pojedini autori ističu da socijalna pedagogija nije ni metoda ni skup metoda (Hämäläinen, 2003; Otto, 2006; Coussée i sar., 2010, prema Úcar, 2015).

Sociopedagoški rad kao alternativa internističkom gašenju požara

U socijalnoj pedagogiji, shvaćenoj kao teorijski i praktični okvir razumijevanja odgoja djece i mladih čija je praktična komponenta usredotočena na izgradnju međuljudskih odnosa i veza djece i mladih (Department for Education and Skills, 2006), kao imanentna naglašava se potreba uvažavanja korisničke perspektive prilikom planiranja, provedbe i evaluacije intervencija. Učešće djece i mladih korisnika sociopedagoških intervencija ima najmanje tri važne funkcije, od kojih se prva odnosi na mogućnost korištenja njihove perspektive u evaluacijskim istraživanjima koja se provode standardiziranim mjernim instrumentima. Druga se odnosi na mogućnost stjecanja uvida u kvalitetu intervencija koja stručnjacima i istraživačima unaprijed često nije poznata, a treća na izravan doprinos kvaliteti same intervencije jer omogućavanje sudjelovanja u donošenju odluka, razmjena i uvažavanje mišljenja korisnika znatno pridonosi kvaliteti socijalnopedagoškog procesa (Bouillet i Uzelac, 2007, prema Bouillet, 2011). Sociopedagoške

intervencije podrazumijevaju stručnu pomoć u odgoju koja ovisno o postojećem poremećaju u ponašanju i/ili riziku treba osigurati izdiferencirane ponude različitih modela intervencija, čime se djelatnost socijalnih pedagoga širi na sve segmente interventnih mjera i aktivnosti društva koje su usmjerene na unapređivanje razvoja i napretka djece i mladih s poremećajima u ponašanju ili onih kod kojih postoji rizik od nastanka poremećaja u ponašanju i na njihovu uspješnu socijalnu integraciju (Koller-Trbović, 1999:21, prema Ibid.). Teškoće djece i mladih, kao korisnika sociopedagoških intervencija, obuhvataju različite fenomenološke oblike poremećaja u ponašanju, među kojima su hiperaktivnost i poremećaj pažnje (ADHD), agresivno ponašanje, bolesti ili psihičke teškoće, činjenje kaznenih djela, korištenje sredstava ovisnosti, nepoštivanje pravila i autoriteta, teškoće vezane uz funkcioniranje u školskom okruženju i ostale oblike poremećaja u ponašanju. Etiološki aspekti ovih teškoća uključuju komunikacijske teškoće, nepovoljne obiteljske prilike, stavove, interese, navike, teškoće u razvoju i šire društvene uvjete. U okviru sociopedagoških intervencija, rad može biti usmjeren na individualni i grupni rad s korisnicima, rad s obitelji, učiteljima i nastavnicima, edukaciju drugih sudionika intervencije, sudjelovanje u procesno-pravnim poslovima te superviziju. Važno je naglasiti da postoji povezanost između teškoća korisnika i sadržaja socijalnopedagoških intervencija, što se manifestira kroz primjenu određenih intervencijskih strategija u skladu s specifičnim potrebama korisnika. Sociopedagoške intervencije imaju ključnu ulogu u transformaciji nepoželjnih oblika ponašanja djece i mladih u one koji će biti prihvaćeni u društvu te pridonose afirmaciji i kvalitetnom razvoju korisnika. Međutim, nedostaci u intervencijama, poput nedostatka rane intervencije i supervizije, često su rezultat ograničenih finansijskih sredstava i političkih faktora. Stoga je važno da socijalni pedagozi kao stručnjaci nastoje unaprijediti komunikaciju, jačati zaštitne faktore te promovisati svoju struku kao sveobuhvatnu disciplinu koja pruža smislene i konzistentne intervencije. Diskusija o pravovremenosti ranog interveniranja ne ograničava se na određenu dob, nego se usmjerava ka pojavi prvih znakova. Najmnogobrojnija mišljenja stručnjaka naglašavaju važnost prve tri godine života, međutim mogućnosti i pozitivni učinci ranog interveniranja se ne isključuju i

izvan prve tri godine (Nelson, 1999). Porodica igra jednu od najznačajnijih i bezvremenski značajnih uloga kao primarno okruženje djeteta. Timski rad i saradnja sa roditeljima predstavljaju prekretnicu za uspješniji učinak rane intervencije. Pozitivni primjeri Njemačkog i Norveškog modela ranog interveniranja, s naglaskom na individualizirani plan i program, ekonomsku i socijalnu podršku, saradnju sa roditeljima te povezanost između stručnjaka, ukazuju na važnost integriranog pristupa. Međutim, postoje i prepreke ranoj intervenciji. Koncept tunelskog vida (Holm i McCartin, 1978) ističe kako profesionalci koji rade samostalno imaju tendenciju sagledavanja samo jednog aspekta djetetovog razvoja. Prolongiranje ranog interveniranja, gdje roditelji nakon opažanja prvih znakova odstupanja odlažu potražnju stručne pomoći, također predstavlja izazov. Proces kategorizacije u ranoj dobi može izazvati strah od stigmatizacije kod roditelja. Dodatno, nedostaci u institucionalnoj podršci, nedostupnost usluga u ruralnim područjima, financijski i socijalni uvjeti te obrazovni status roditelja mogu otežati ranu intervenciju. Stoga, preventivska znanost treba promovisati humaniji pristup, s ciljem postizanja najboljeg ishoda za dijete i roditelje. Istraživanja su identificirala nekoliko aspekata rane intervencije. Roditelji često izražavaju nezadovoljstvo pruženim informacijama o mogućnostima rehabilitacije te nedostatkom saradnje između stručnjaka. Nedovoljna informiranost roditelja o terapijskim mogućnostima dodatno otežava situaciju, što rezultira time da roditelji često sami moraju tražiti informacije.

Umjesto zaključka, ka definisanju socijalne pedagogije

Uvažavajući činjenicu da je Bosna i Hercegovina država složene historijske traume, institucionalne fragmentacije i socioekonomskih razlika, područje socijalne pedagogije nije bilo podržano u svome razvoju, a čini se da je razlog tome to da pozicijskim i opozicijskim politikama nije bilo interesantno podržavati kvalitet života pojedinaca i grupa u borbi za državotvornost. Nažalost razvoj socijalne pedagogije nije ni istraživački, niti stručno podržan od strane pripadajućih stručnjaka. U prilog tome idu skromni istraživački naponi u akademskom bavljenju socijalnom pedagogijom i stručnjaci koji ne generišu

naučno-stručnu spoznaju i ne razvijaju odnos između javnosti i struke. Dvije decenije od početaka akademskog bavljenja socijalnom pedagogijom, čini se da socijalna pedagogija još uvijek traži svoje jasnije teorijsko i praktično uporište u Bosni i Hercegovini. Socijalna pedagogija trenutno djeluje na margini, na akademskom, ali i na profesionalnom planu. U tom smislu, definisanje socijalne pedagogije u bosanskohercegovačkom kontekstu mora započeti od realnosti u kojoj ona (ne)djeluje. Radi se o disciplini koja istovremeno nosi potencijal i rizik. Potencijal da svojim transdisciplinarnim, participativnim i emancipatornim pristupom odgovori na potrebe marginaliziranih grupa, i rizik da ostane na nivou deskriptivne, konceptualno neujednačene i praktično neoperativne oblasti. S obzirom da se kao znanost zasniva na multidisciplinarnom pristupu koji uključuje prevenciju, dijagnostiku, tretman i savjetodavni rad sa djecom, mladima i odraslima u riziku ili sa poremećajima u ponašanju, ovaj kriterij trebao bi biti mnogo adekvatnije utemeljen unutar edukacijsko-rehabilitacijskih, socijalnih i pedagoško-psiholoških znanosti, ovisno o visokoškolskoj ustanovi (Maglić, 2023: 18-22). Uvažavajući prethodno, prijedlog definisanja socijalne pedagogije bi podrazumijevao socijalnu pedagogiju kao generalističku, pomagačku i odgojno-interventnu disciplinu koja putem socijalno-edukativnih, socijalno-kulturnih, participativnih i kontekstualno osjetljivih metoda djeluje na prevenciji, kompenzaciji i transformaciji individualnih i kolektivnih posljedica društvene isključenosti, rizičnih ponašanja, obrazovne deprivacije i porodičnih, institucionalnih ili sistemskih propusta. Socijalni pedagog mora poznavati osnove pedagogije, psihologije, socijalnog rada, sociologije i prava kako bi mogao djelovati u širokom spektru situacija, od prevencije do intervencije i post-intervencije. U kontekstu ove definicije prethodno navedeno možemo shvatiti kao generalističku komponentu socijalne pedagogije. Ciljna skupina korisnika i djelovanja socijalne pedagogije su djeca, adolescenti i mladi odrasli u riziku, ali i njihove porodice, zajednica, kao i sistemski faktori koji generiraju isključenost, što podrazumijeva komponentu socijalne pedagogije u smislu usmjerenosti na rizične skupine, obespravljene i deprivilirane. S tim u vezi korisnik nije pasivni primatelj podrške, već protagonist u procesu promjene, dajući i participativnu komponentu socijalne pedagogije. Socijalna

pedagogija u Bosni i Hercegovini ne može biti preslikana iz drugih konteksta bez adaptacije, ona mora reflektovati specifičnosti i uzimati u obzir teme koje zahtijevaju multiperspektivne strategije razumijevanja. Socijalna pedagogija u Bosni i Hercegovini može postati prostor za dijalog između mikro-angažmana sa korisnicima i makro-borbe za pravedniju društvenu strukturu i zbilju. Socijalna pedagogiju nastaje u praksi, u otporu, u emancipaciji i u učenju koje polazi od najelementarnijeg nivoa (grassroot), iz konkretnog odnosa sa onima na kojima je sistem zakazao. U tome možemo samo zaključiti da je socijalna pedagogija ono što socijalni pedagozi rade.

Literatura

- Bouillet, D. (2011): Socijalnopedagoška praksa i potrebe korisnika. *Socijalna pedagogija: znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj* / Poldrugáč, Z.; Bouillet, D., Ricijaš, N. (ur.). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 131-150.
- Ćerim, E., Delić, A. i Silajdžija, Dž. (2023). Doživljaj studenata prema stu-diju socijalne pedagogije: kvalitativni pristup. *Zbornik radova 16. naučno-stručne konferencije „Studenti u susret nauci“ – StES 2023*. Banja Luka: Sveučilište u Banjoj Luci, str. 47 – 65.
- Ćerim, E., Vasilj, D., Maglić, A. i Čičkušić, A. (2024). *Procjena potreba socijalnih pedagoga u Bosni i Hercegovini*. Zenica: PONTEM – Nacionalna asocijacija za socijalnu pedagogiju u Bosni i Hercegovini
- Freire, P. (1968). [Pedagogia del oprimido. English] *Pedagogy of the oppressed* / Paulo Freire; prevedeno od Myra Bergman Ramos (2005). 30th anniversary ed. New York: The Continuum International Publishing Group
- Hamburger, F. (2003). *Einführung in die Sozialpädagogik Grundriss der Pädagogik*. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag
- Holm, V., McCartin, R. (1978). Interdisciplinary Child Development Team: Team Issues and Training in Interdisciplinarity. *Early Intervention - A Team*

- Approach*. urednici: Allen, E., Holm, V., Schiefelbusch, R. (str. 97-122), Baltimore, University Park Press
- Nelson, C. A. (1999). How important are the first 3 years of life?. *Applied Developmental Science*, 3(4), 235–238. https://doi.org/10.1207/s1532480xads0304_8
- Previšić, V. i Prgomet, A. (2007). Socijalno-pedagoške teorije u Njemačkoj tijekom 20. stoljeća. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), 7-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118355>
- Úcar, X. (2015). Methodology or methods in Social Pedagogy: between Latin America and Europe, 54-71, *Studies in Comparative Social pedagogies and International Social Work and Social Policy*, Vol. XXVIII. Bremen: EVH/Academicpress GmbH. (ISBN: 9783945021286)
- Uhlendorff, U. (2012). Socijalna pedagogija u njemačkoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 20 (1), 87-94. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/85005>
- Uzelac, S. (1999). Socijalna pedagogija - pitanja identiteta. *Kriminologija & socijalna integracija*, 7 (1), 1-6. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/94228>

THE THEORETICAL AND RESEARCH MACROPERSPECTIVE OF SOCIAL PEDAGOGY

Eldar Ćerim, MA

Abstract

This paper serves as an introduction to analyzing the state and perspectives of social pedagogy in the countries of the European Union and Bosnia and Herzegovina. With the aim of creating more concrete, concise, pragmatic, and well-informed advocacy for social pedagogy in Bosnia and Herzegovina, more than ever before—through the accumulation of theoretical knowledge and practice-based experience—Bosnia and Herzegovina requires clear outcomes and results of the work of social pedagogues. Social pedagogy, as well as other complementary and foundational helping sciences and professions in Bosnia and Herzegovina, have not experienced significant theoretical or research advancements that, through a bottom-up approach or at least a downward influence, could position them as socially and politically important.

A paradigmatic revolution originating from social pedagogy would invalidate educational programs that function as tools of disenfranchisement, challenge social policies that deny participatory decision-making, and dismantle the pseudo-deficit model, which is merely a variation of the medical model used to treat individuals with different abilities in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: macroperspective, social pedagogy, pedagogy of the oppressed, pedagogy of the disenfranchised, pedagogy of social work